

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет *економіки та менеджменту*
Кафедра *економіки та підприємництва*
ім. проф. І.М.Брюховецького

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ
(Нормативна)

Реалізується в межах освітньої програми **Підприємництво та торгівля**
за спеціальністю **076 «Підприємництво та торгівля»**
на **2 (магістерському)** рівні вищої освіти

Розробник: (С.І. Терешенко) Терешенко С.І. професор кафедри, доктор економічних наук

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва	протокол від 10 червня 2024 року №16
	Завідувач кафедри <u>С.І. Терешенко</u>
	С. Терешенко

Погоджено:

Гарант освітньої програми О. Ковальова (О. Ковальова)

Декан факультету, де реалізується освітня програма М. Лищенко (М. Лищенко)

Рецензію на робочу програму (додається) надали: О. Ковбаса О. Ковбаса

Н. Строченко Н. Строченко

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації Н. Баранік (Баранік Н.М.)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 09.07 2024 р.

© CHAY, 2024 рік

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Конкурентоспроможність бізнесу			
2.	Факультет/кафедра	Економіки та менеджменту/економіки та підприємництва ім. проф. І.М. Брюховецького			
3.	Статус ОК	Нормативна			
4.	Програма/Спеціальність, складовою яких є ОК	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність /076 «Підприємництво та торгівля»			
5.	Рівень НРК	7			
6.	Семестр та тривалість вивчення	2 семестр, 1-10 тижднів			
7.	Кількість кредитів ЄКТС	5			
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття) заочна		Самостійна робота	
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні	76/126
		44/14	30/10	–	
9.	Мова навчання	українська			
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Світлана Терещенко, дд.є.н., професор кафедри економіки та підприємництва ім. проф. І. М. Брюховецького (ауд.№405 корпус економічного факультету)			
10.1	Контактна інформація	097- 265-04-42, s.i.terechenko@gmail.com			
11.	Загальний опис освітнього компонента	<p>Навчальна дисципліна «Конкурентоспроможність бізнесу» належить до циклу професійної підготовки і зорієнтована на формування у здобувачів вищої освіти системи знань і навичок оцінювання та забезпечення економічної ефективності та конкурентоспроможності бізнесу на основі використання його ресурсного потенціалу та формування суб'єктами господарювання різного роду конкурентних переваг. Дисципліна вивчає поведінку та механізм прийняття рішень окремими економічними суб'єктами щодо підвищення їхнього рівня конкурентоспроможності.</p> <p>Вивчення навчальної дисципліни «Конкурентоспроможність бізнесу» завершується підсумковим контролем у формі іспиту.</p>			
12.	Мета освітнього компонента	Мета навчальної дисципліни – є формування системи знань, спрямованих на аналіз та підвищення ефективності використання усіх видів ресурсів суб'єктів бізнесу, умінь і навичок поліпшення якісних показників роботи суб'єктів господарювання з метою досягнення власних цілей в умовах протидії конкурентів.			
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	<p>1.Освітній компонент базується на дисциплінах з циклу бакалаврської підготовки (економічна теорія, системи технологій, статистика, маркетинг, гроші і кредит, економіка підприємства)</p> <p>2.Освітній компонент є основою для написання кваліфікаційної магістерської роботи</p>			
14.	Політика академічної доброчесності	<p>Списування – завдання не зараховується.</p> <p>Використання заборонених засобів під час контрольних засобів – відповідь не зараховується.</p> <p>Плагіат – завдання не зараховується.</p>			
15.	Посилання на курс у системі Moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=5484			

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення дисципліни «Методи наукових досліджень та підтримання принципів академічної доброчесності» студент очікувано буде здатен:	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК			Як оцінюється ДРН
	ПРН 1	ПРН 9	ПРН11	
ДРН1: здатність адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.	x			Тести множинного вибору, розв'язання задач
ДРН2: вміння розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.		x		Тести множинного вибору, розв'язання задач, есе
ДРН3: здатність впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.			x	Тести множинного вибору, розв'язання задач, есе

ПРН 1. Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

ПРН9. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

ПРН11. Впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Розподіл в межах загального бюджету часу, заочна			Рекомендована література О – основна, Д - додаткова
	Аудиторна робота		Самостійна робота	
	Лк	Пз		
Тема 1. Економічна конкуренція. конкурентні переваги і конкурентоспроможність бізнесу 1. Що таке економічна конкуренція 2. Як класифікувати конкурентів підприємства 3. Якими є методи конкуренції 4. На чому можуть базуватися конкурентні переваги підприємства? 5. Що таке конкурентоспроможність бізнесу (підприємства)	4/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)
Тема 2. Конкурентний аналіз галузі	4/2	2/-	5/9	О (1-28)

<p>1. Чому підприємству потрібно вивчати бізнес-середовище, в якому воно функціонує?</p> <p>2. Чи зберігає свою актуальність аналіз конкурентного середовища підприємства за допомогою моделі «п'яти сил конкуренції» М. Портера?</p> <p>3. Які конкурентні ситуації можуть виникнути в галузі й на ринку? .</p> <p>4. Як у світовій практиці розраховують частку ринку підприємства?</p>				Д (1-17)
<p>Тема 3. Конкурентний аналіз підприємства</p> <p>1. З якою метою здійснюється конкурентна діагностика бізнес-організації?</p> <p>2. Як одержати конкурентну інформацію?</p> <p>3. Як систематизувати конкурентну інформацію?</p> <p>4. Коли аналітики стають розвідниками?</p> <p>3.5. Які методи конкурентного аналізу доцільні під час діагностики підприємства?</p> <p>6. Як визначити рівень конкурентоспроможності підприємства за показниками динаміки господарської діяльності?</p> <p>7. Як застосувати методи SWOT-аналізу і PEST-аналізу підприємства?</p> <p>8. Як здійснити порівняльний аналіз конкурентів на ринку та обґрунтувати цільових конкурентів?</p> <p>9. Як побудувати конкурентну карту ринку й визначити конкурентну позицію підприємства</p> <p>10. Як виявити та проаналізувати стратегічні групи підприємств?</p> <p>11. Як не потрапити в конкурентну пастку</p>	4/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)
<p>Тема 4. Конкурентне законодавство України</p> <p>1. Що таке антимонопольна (конкурентна) політика та «competition advocacy»?</p> <p>2. Як визначити межі ринку?</p> <p>3. Як в Україні визначається монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання?</p> <p>4. Що визнається зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку?</p> <p>5. Які ознаки має ринкова влада суб'єкта господарювання?</p> <p>6. Що таке антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання?</p> <p>7. Чому особливу небезпеку для розвитку конкурентних відносин становлять антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю?</p> <p>8. Що таке концентрація суб'єктів господарювання</p> <p>9. Що законодавство України розуміє під недобросовісною конкуренцією?</p>	4/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)
<p>Тема 5. Методологія стратегічного конкурентного управління підприємством</p> <p>1. Що таке конкурентне управління підприємством</p> <p>2. Конкурентне управління – ситуаційне чи стратегічне</p>	4/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)

<p>3. Як розробити конкурентну стратегію підприємства?</p> <p>4. Які конкурентні стратегії вважає ефективними М. Портер?</p> <p>5. Як на конкурентне управління впливають організаційні обмеження, невизначеність і непередбачуваність бізнессередовища?</p> <p>6. Що таке світ VUCA і світ BANI та як вони змінюють невизначеність?</p> <p>7. Які стратегічні стилі з урахуванням фактору передбачуваності рекомендують у «Boston Consulting Group»?</p> <p>8. Чи можна планувати або прогнозувати конкурентоспроможність бізнесу?</p> <p>9. Чому право є ключовим фактором конкурентоспроможності та як це пояснює методологія Law & Management</p>				
<p>Тема 6. Конкурентне позиціонування стратегічних бізнес-одиниць підприємства</p> <p>1. Які бізнес-одиниці підприємства мають переваги в конкурентній боротьбі?</p> <p>2. Як обрати конкурентні бізнес-одиниці на основі матриці «зростання – частка ринку»?</p> <p>3. Як обрати конкурентні бізнес-одиниці на основі матриці «привабливість галузі (ринку) – конкурентоспроможність»?</p> <p>4. Як обрати конкурентні бізнес-одиниці на основі матриці «стадія еволюції ринку – конкурентна позиція бізнесу»?</p> <p>5. Як визначити стратегічне ядро підприємства за допомогою матриці «значення виробництва – конкурентоспроможність»?</p> <p>6. «Competing for the future» – боротьба за частку ринку чи за інтелектуальне лідерство?</p> <p>7. Чи потрібна конкуренція між підрозділами підприємства?</p>	4/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)
<p>Тема 7. Масштабування бізнесу як конкурентна стратегія</p> <p>1. Як відбувається масштабування бізнесу та зростання підприємства?</p> <p>2. Які конкурентні переваги можуть мати малі та середні підприємства?</p>	2/2	2/-	5/9	О (1-28) Д (1-17)
<p>Тема 8. Конкурентні війни: стратегії ведення</p> <p>1. Асиметрична конкуренція чи асиметрична війна?</p> <p>2. Як конкурентні війни позначаються на управлінні підприємством?</p> <p>3. Як конкурентні війни позначаються на стратегуванні?</p>	2/-	2/2	5/9	
<p>Тема 9. Реляційні (партнерські) стратегії конкуренції</p> <p>1. Що таке конкурентна співпраця і партнерські мережі підприємства?</p> <p>2. Як сформувати партнерські відносини зі споживачами продукції?</p> <p>3. Як сформувати партнерські відносини в системі «виробник – ринковий посередник»?</p>	2/-	2/2	5/9	

<p>4. Як сформувати партнерські відносини в системі «виробник – постачальник ресурсів»?</p> <p>5. З якою метою створюються стратегічні альянси виробників-конкурентів</p> <p>6. Чи сприяють розвитку партнерських відносин саморегулювні організації бізнесу?</p> <p>7. Бізнес-екосистема – нова екологія конкуренції?</p>				
<p>Тема 10. Конкурентоспроможність шляхом інновацій</p> <p>1. Що таке інновація?</p> <p>2. Що потрібно знати про життєвий цикл інновацій та Нуре Cycles?..</p> <p>3. Чому традиційний підхід до визначення та класифікації інновацій стає дедалі більш обмеженим?</p> <p>4. Чому основою конкурентоспроможності сучасного підприємства є підривні та проривні інновації?</p> <p>5. Конкуренція на основі стратегії чи операційної моделі?</p> <p>6. Як визначити ринкові позиції конкурентів, використовуючи «магічний квадрант Gartner» та методологію «критичних можливостей Gartner»?</p> <p>7. Які конкурентні переваги має технологічний лідер</p> <p>8. Чи є конкурентні переваги у підприємства, що імітує чужі інновації?</p> <p>9. У чому сенс венчурної моделі інноваційного підприємства?</p> <p>10. У чому сутність і конкурентні переваги проєктної організації інноваційного підприємства?</p> <p>11. Якими є умови конкурентоспроможності стартапів?</p>	4/-	2/2	5/9	
<p>Тема 11. Якість як атрибут конкурентоспроможності</p> <p>1. Чому якість продукції є обов'язковим атрибутом конкурентоспроможності підприємства?</p> <p>2. Яку роль у конкурентній боротьбі відіграє TQM?</p> <p>3. Чому підприємства прагнуть до стандартизації своєї продукції та системи управління відповідно до вимог ISO?</p> <p>4. Як на конкурентоспроможність підприємства впливає якість його бізнес-процесів?</p> <p>5. Як на конкурентоспроможність підприємства впливає якість його бізнес-моделі?</p>	4/-	2/2	10/9	
<p>Тема 12. Формування конкурентоспроможного персоналу</p> <p>1. Які людські здібності стають основою конкурентоспроможності бізнесу?</p> <p>2. Як сформувати конкурентоспроможний персонал підприємства?</p> <p>3. Як сучасна модель управління персоналом співвідноситься з концепцією конкурентоспроможності бізнесу?</p> <p>4. Чи потрібна жорстка внутрішня конкуренція? Чому багато компаній визнали систему stack ranking дискримінаційною?</p> <p>5. Як себе проявляє м'яка внутрішня конкуренція?</p>	2/-	4/-	10/9	

6. Конкурентна команда чи команда конкурентів?				
Тема 13. Конкурентоспроможність підприємства у цифровій економіці 1. Які ознаки має цифрова економіка? 2. Які переваги цифрової трансформації бізнесу 3. Як оцінити рівень цифровізації економіки й бізнесу 4. У чому полягають особливості цифрової конкуренції? 5. Що таке цифрове підприємство (фірма)? 6. На чому базуються конкурентні переваги цифрових підприємств (фірм)? 7. Що таке компанія Future Ready? 8. Які конкурентні переваги мають біонічні компанії? 9. Як працюють компанії з платформною бізнес-моделлю 10. Як конкурують платформні компанії? 11. Чому розвинені країни переглядають своє конкурентне законодавство в цифрову епоху?	4/-	4/2	6/9	
ВСЬОГО	44/14	30/10	76/126	150/150

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)
ДРН1: здатність адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, розрахункових завдань,
ДРН2: вміння розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.	Лекція, практичне заняття, дискусія	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань,есе
ДРН3: здатність впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.	Лекція, практичне заняття,	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових завдань, есе

5. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	Опрацювання теоретичного матеріалу, есе	30/30%	Протягом семестру
2.	ІРЗ (індивідуальне розрахункове завдання)	30/30%	Протягом семестру
3.	Тестування	40/40%	Протягом семестру

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
Есе, опрацювання теоретичного матеріалу	<18 балів	18-21	22-27	28-30
	<i>Вимоги щодо завдання не виконано</i>	<i>Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкрити, відсутній аналіз інших підходів до питання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання</i>	<i>Виконано усі вимоги завдання, продемонстровано, креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми</i>
ІРЗ	<18 балів	18-21	22-27	28-30
	<i>Завдання не виконано</i>	<i>Методика виконання вірна, але наявні суттєві помилки</i>	<i>Завдання виконано, але існують несуттєві помилки</i>	<i>Завдання повністю виконано. Помилки відсутні</i>

5. 2. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Тестування в (Kahoot / Quizizz / Moodle)	По закінченню кожного модуля
2	Заповнення відомостей самооцінювання	По закінченню відповідної теми
3	Усний зворотний зв'язок від викладача під час виконання ІРЗ	Під час виконання ІРЗ

5.3. Шкала оцінювання, що діє в Університеті:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, кваліфікаційної роботи	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74	задовільно	
60-68		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1. Основні джерела

6.1.1. Підручники/посібники

1. Господарський кодекс України № 436-IV. ВВР України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, зі змінами (поточна редакція від 14.08.2021)
2. Закон України «Про підприємництво» зі змінами 2021 р. № 698-XII від 07.02.1991 р. (поточна редакція від 29.01.2020)
3. Кодекс законів про працю № 322-08 (поточна редакція від 14.08.2021-1667.IX.)
4. Закон України «Про оплату праці» № 108/95-ВР (Визнання конституційними окремих положень від 15.07.2021 №710-21)
5. Закон України «Про ціни і ціноутворення» № 1560-XII (поточна редакція від 01.07.2021. 738-IX)
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 5007-VI (поточна редакція від 16.10.2020. 124-IX)
7. Про національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73
8. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. № 20 "
9. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Наказ Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 р. № 91
10. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290
11. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318
12. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами»: Наказ Міністерства фінансів України від 19 травня 2005 р. № 412
13. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 р. № 790
14. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 28 квітня 2006 р. № 415
15. Про Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92
16. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242
17. Про положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246
18. Про Примітки до річної фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000 року № 302
19. Строченко Н.І., Жмайлова О.Г., Ключко Т.А. Економіка підприємств: навчально-методичний посібник. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2020. 100с.
20. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. К.: Наш формат., 2020. 424 с
21. Шевченко Л.С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) К.: Право, 2022. 312 с.
23. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк - Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.

6.2. Додаткові джерела

1. Конкуренентоспроможність підприємства: підручник. За заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України А.С. Даниленка. К.: Центр учбової літератури, 2020. –320 с.
2. Управління конкурентоспроможністю підприємств: підручник / П'ятницька Г.Т., П'ятницька Н.О., Шумська С.С., Федорченко Н.В., Гелич А.О., П'ятницький Д.В. За заг. ред. д-р. екон. наук., проф. Г.Т. П'ятницької. — К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 700 с.
3. Терещенко С.І., Петухов А.Ю. Впровадження системи оперативного бюджетування на підприємствах середнього бізнесу. Підприємництво та інновації. № 30 .2024. с. 78-81 <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/636>
4. Терещенко С.І., Загородній М. Мотиваційні заходи, щодо підвищення продуктивності праці підприємств середнього бізнесу. 4 Міжнародна наук.-практ конференція: «Сучасне підприємництво: проблеми теорії та практики». Дніпро..: НТУ «Дніпровська академія», 2023.с. 50-52.
5. Терещенко С.І., Бас О.Ю. Креативні підходи, щодо розвитку торгівельного підприємства. 4 Міжнародна наук.-практ конференція: «Сучасне підприємництво: проблеми теорії та практики». Дніпро..: НТУ «Дніпровська академія», 2023.с. 23-25.
6. Терещенко С.І., Гарбуз Є.О. Розробка стратегії розвитку підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу. 4 Міжнародна наук.-практ конференція: «Сучасне підприємництво: проблеми теорії та практики». Дніпро..: НТУ «Дніпровська академія», 2023.с. 11-13.
7. Терещенко С.І., Петухов А.Ю. Фінансові стратегії підтримання конкурентоспроможності підприємницької діяльності. 4 Міжнародна наук.-практ конференція: «Сучасне підприємництво: проблеми теорії та практики». Дніпро..: НТУ «Дніпровська академія», 2023.с. 25-27.

6.3. Програмне забезпечення

Стандартні пакети прикладних програм MS Office

6.4. Інформаційні ресурси:

- 1.. Офіційне видання державної фіскальної служби України журнал «Вісник»: www.visnuk.com.ua
2. Портал підприємств України: www.chp.com.ua
4. Франчайзинг в Україні: <http://franchise.ua>
5. 64 бізнес-ідеї 2017-2018 року: <http://lemarbet.com/ua/biznes-v-ukraine/64-biznes-idei-2016-goda/>